

УДК 343.6

Георги В. І. – аспірант Національної академії
внутрішніх справ, м. Київ

ПРАВОВІ ДЖЕРЕЛА ТА СУТНІСТЬ ЗАБОРОНИ КАТУВАННЯ, ЖОРСТОКОГО, НЕЛЮДСЬКОГО АБО ТАКОГО, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ, ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ

Досліджено положення Конституції України й інших нормативно-правових актів матеріального та процесуального права щодо заборони катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження чи покарання. Проаналізовано зміст наявних у цій сфері міжнародно-правових актів, зокрема їх відповідність чинному національному законодавству.

Ключові слова: Конституція України, нормативно-правові акти, джерела, катування, гідність, жорстоке нелюдське поводження, покарання.

Демократичний розвиток України та процеси її європейської інтеграції, які тривають на сучасному етапі, сприяють переважно позитивним змінам чинного національного законодавства й правової системи України загалом. Водночас нагальною залишається проблема щодо неточного чи неналежного трактування та застосування норм матеріального і процесуального права, нестачі фундаментальних теоретичних спеціальних досліджень із проблем попередження та протидії жорстоким, нелюдським або таким, що принижує гідність, поводженням і покаранням, реалізації відповідних конституційних гарантій цих заборон тощо.

З огляду на зазначене, метою статті є дослідження системи джерел регулювання заборони катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження чи покарання. На засадах вивчення законодавчих, міжнародно-правових норм у цій сфері, наукових праць з окресленої тематики слід проаналізувати галузеву сутність таких джерел, підходи до їх класифікації, з'ясувавши природу цієї заборони.

У ч. 1 ст. 28 Конституції України закріплено прямі норми основоположного фундаментального права людини: «кожен має право на повагу до його гідності». У наступних частинах зазначеної статті зафіксовано заборону вчиняти протиправні дії, які безпосередньо порушують права на людську гідність, а саме:

- катування;
- жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність, поводження;
- застосування жорстоких, нелюдських, таких, що принижують людську гідність, покарань;
- використання людини (без її вільної згоди) для наукових, медичних чи інших дослідів [1].

Наведені норми, закріплені в Основному Законі України як державні гарантії, стосуються не лише громадянина України, а й кожної людини, попри її статус (громадянство, підданство), погляди, віросповідання тощо.

Відповідно до положення ст. 3 Конституції України, найвищою соціальною цінністю є людина, її життя та здоров'я, честь, гідність, недоторканність і безпека. На таку соціальну цінність жодна фізична та юридична особа не має права посягати. У разі вчинення протиправних дій будь-яка особа може звернутись за допомогою до правоохоронного органу або до суду, а винна особа має бути обов'язково притягнута до відповідальності. У ст. 55 Основного Закону України йдеться про те, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати власні права та свободи від порушень і протиправних посягань. Згідно зі ст. 68 цього нормативно-правового акта, кожен зобов'язаний неухильно дотримуватися Конституції та законів України, не посягати на права, свободи, честь і гідність інших [2].

Отже, поняття гідності людини в Конституції України тісно пов'язано з цінністю людини й оцінкою її значення та місця в суспільстві й державі. Це демонструє повагу до високих моральних якостей і здібностей особи, а також загальносуспільних цінностей.

Зазначені норми відповідають ратифікованим та уніфікованим положенням низки міжнародно-правових актів, що є складовою національного законодавства України, обов'язок виконання яких, зокрема їх гарантування як фундаментального

права людини та подальшу правозастосовну діяльність, покладено на держав-учасниць.

Такий висновок випливає з положень ст. 9 Конституції України, згідно з яким «чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України» [1].

3-поміж вищезазначених основних міжнародних актів у цій сфері, на нашу думку, варто виокремити такі.

1. *Загальна декларація прав людини*, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 1948 року, яка символізує одностайну згоду між країнами стосовно того, що жодна людина не може бути піддана катуванню або жорстокому поводженню. У цьому документі вказано: «Усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності й правах. Вони наділені розумом і совістю, повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства» (ст. 1); «Ніхто не повинен зазнавати катувань або жорстокого, нелюдського чи такого, що принижує його гідність, поводження та покарання» (ст. 5) [3].

2. *Міжнародний пакт про громадянські і політичні права*, прийнятий Генеральною Асамблеєю 1966 року, у ст. 7 якого зазначено: «Нікого не може бути піддано катуванню чи жорстокому, нелюдському або принижуючому гідність поводженню чи покаранню. Зокрема, жодну особу не може бути без її вільної згоди піддано медичним чи науковим досліддам». Згідно з ч. 1 ст. 10, «усі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження та поважання гідності, властивої людській особі» [4]. На підставі цього пакту 1966 року було засновано орган незалежних експертів – Комітет з прав людини, який покликаний контролювати дотримання державами цих положень.

3. *Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню*, підписана 1987 року. Зокрема, у цьому документі йдеться: «Жодна людина не може зазнавати катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання». Тут детально описано право на повагу людської гідності, заборону щодо вчинення протиправних дій, які принижують людську гідність. Таким чином, поняття «катування» відповідає змісту ст. 5 Загальної декларації прав людини та ст. 7 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [5].

4. *Конвенція про захист прав людини і основних свобод*, прийнята в 1950 році. У ст. 3 цього документа гарантовано право на людську гідність, а саме: «Нікого не може бути піддано катуванню чи такому, що принижує гідність, поводженню або покаранню» [6]. Конвенція покликана підвищувати повагу людини до самої себе, гарантувати захищеність від неналежного поводження або покарання навіть у місцях позбавлення волі та під арештом. Це, на нашу думку, сприяє зміцненню міжнародно-правових гарантій поваги до людської гідності.

5. *Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином* (1988) та *Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями* (1955). Зокрема, у Зводі йдеться: «Жорстокими і такими, що ображають людську гідність, слід вважати дії, які завдають особі особливого фізичного болю чи моральних страждань». На практиці вони можуть бути реалізовані в протиправному застосуванні спеціальних засобів (наручники, гумові кийки, отруйні гази, водомети тощо), тривалому позбавленні людини їжі, води, тепла, залишенні в шкідливих для здоров'я умовах тощо.

6. *Рекомендації Європейського Комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (КЗК)*, сформульовані в його звітах як стосовно України, так і загальні, зафіксовані в основних розділах його щорічних доповідей, наданих Комітету міністрів Ради Європи та включених до збірки «Стандарти КЗК». Саме на останніх ґрунтуються міжнародні стандарти в цій сфері. КЗК було засновано 1987 року зі ст. 1 однойменної Конвенції Ради Європи [5].

Також ООН сформулювала значну кількість рекомендацій, присвячених поводженню із затриманими особами та запобіганню неналежних дій у зазначеній сфері. Ідеться, наприклад, про Кодекс поведінки співробітників правоохоронних органів, схвалений резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17 грудня 1979 року № 34/169. Такі документи не наділені обов'язковою юридичною силою, проте мають міжнародний авторитет і є базисом для регулювання діяльності поліції та інших правоохоронних органів у національному законодавстві.

Наведений перелік міжнародно-правових актів певним чином відображено у відповідних нормативно-правових актах різних галузей законодавства України.

Окрім зазначеної ст. 28 Конституції України, можна навести низку інших положень, де імплементовано міжнародно-правові стандарти щодо заборони катування, жорсткого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження чи покарання. Так, у ст. 29 Конституції України встановлено, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і лише на підставах та в порядку, передбачених законом. У разі нагальної необхідності запобігти злочинові чи припинити його уповноважені на те законом органи можуть застосувати тримання особи під вартою як тимчасовий запобіжний захід, обґрунтованість якого протягом 72 год має перевірити суд. Кожному заарештованому чи затриманому гарантовано право бути поінформованим про мотиви арешту чи затримання, отримати роз'яснення його прав і можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника [7, с. 32–33].

Захист прав людини на повагу відображено і в інших законах України, зокрема кодифікованих. Наприклад, у ч. 1 ст. 297 Цивільного кодексу України зазначено, що «кожен має право на повагу до його гідності та честі» [8]. Поняття гідності постає як визнання цінності кожної фізичної особи, тобто унікальної біопсихосоціальної істоти.

Аналізуючи поняття катування, передбачене в ст. 127 Кримінального кодексу (КК) України, варто зауважити, що в цьому злочині:

1) родовим об'єктом є суспільні відносини, які забезпечують охорону особи, зокрема її життя та здоров'я, основним безпосереднім об'єктом – здоров'я особи як певний фізичний і психічний стан на момент, що передує посяганню, а додатковим обов'язковим безпосереднім об'єктом – суспільні відносини, що забезпечують охорону волі, честі та гідності особи;

2) об'єктивна сторона полягає в: а) діянні – завданні побоїв, мученні або інших насильницьких діях; б) наслідках, що виявляються в завданні сильного фізичного болю або фізичних чи моральних страждань; в) причиновому зв'язку між зазначеним діянням і наслідками (отже, склад цього злочину є матеріальним);

3) суб'єктом є фізична осудна особа віком від 16-ти років (загальний суб'єкт);

4) суб'єктивна сторона означена прямим умислом і спеціальною метою (примусити потерпілого чи іншу особу

вчинити дії, що суперечать їх волі, зокрема отримати від потерпілого або іншої особи відомості чи визнання або покарати його чи іншу особу за дії, учинені ним або іншою особою або дії, у вчиненні яких, його або іншу особу підозрюють, а також залякування чи дискримінація його чи інших осіб);

5) кваліфікуючими ознаками (ч. 2) є вчинення злочину: а) повторно; б) за попередньою змовою групою осіб; в) із мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості [9, с. 74–75; 10, с. 307–312].

Слід зауважити, що побої, мучення або інші насильницькі дії, учинені уповноваженою особою під час допиту з метою примусити дати показання, кваліфікують за сукупністю злочинів, передбачених Кримінальним кодексом (КК) України ч. 3 ст. 126 «Побої і мордування» та ч. 2 ст. 373 КК України «Примушування давати показання». Якщо ця особа не є працівником правоохоронного органу (згідно із законодавством України, дізнання може здійснювати також дізнавач військової частини Збройних сил України, начальник слідчого ізолятора, службова особа органу державного пожежного нагляду, капітан морського судна), то вчинене нею кваліфікують лише за ч. 2 ст. 373 КК України «Примушування давати показання». Якщо такі насильницькі дії вчиняють відповідні службові особи не під час допиту, а в межах проведення іншої слідчої дії, то тоді злочин кваліфікують за ст. 365 КК України «Перевищення влади або службових повноважень» або за ст. 424 КК України «Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень» [10].

У ст. 372 КК України передбачено відповідальність за притягнення завідомо невинної особи до кримінальної відповідальності слідчим, прокурором чи іншою уповноваженою на те законом особою у виді обмеження волі на строк до п'яти років або позбавлення волі на той самий строк. За таке саме діяння, поєднане з обвинуваченням у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину, а також зі штучним створенням доказів обвинувачення або іншою фальсифікацією, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років.

Штучне створення доказів обвинувачення (фальсифікація) передбачає як підроблення документів, які є доказами в кримінальній справі, підміну або знищення речових доказів. Стаття 373 КК України «Примушування давати показання»

передбачає відповідальність у вигляді обмеження волі на строк до трьох років або позбавлення волі на той самий строк за примушування давати показання під час допиту шляхом незаконних дій з боку особи, яка проводить дізнання або досудове слідство. За такі самі дії, що поєднані із застосуванням насильства або знущанням над особою, передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до восьми років.

Згідно з ч. 1 ст. 373 КК України, примушуванням є психічний вплив на особу, яку допитують, з метою отримання потрібних для особи, що проводить допит, показань. Обов'язковою ознакою є спосіб учинення незаконної дії (шантаж, обман, гіпноз, незаконне обмеження прав). Насильство в цій статті тлумачать як фізичний вплив на особу, яку допитують, що завдав їй фізичного болю або спричинив тілесні ушкодження. Умисне заподіяння смерті або тяжких тілесних ушкоджень потерпілому кваліфікують за сукупністю злочинів, передбачених ч. 2 ст. 373 КК України та відповідною частиною ст. 115 КК України (умисне вбивство) або ст. 121 КК України (умисне тяжке тілесне ушкодження) [10].

Прикладами знущань, передбачених ч. 2 ст. 373 КК України, можуть бути багатогодинні допити, позбавлення їжі або води, вплив шумом або світлом, насміхання над фізичними вадами потерпілого, ображення його релігійних або національних почуттів тощо.

Таким чином, можна дійти висновку, що поняття «катування» визначено не чітко в законодавстві України. Окрім цього, ознаки катування розміщено в різних статтях КК України; дефініцію «катування» не достатньо узгоджено з європейськими стандартами (це стосується його фізичного та психічного аспектів) [11, с. 98–99]. З огляду на можливість «комбінування» різних статей КК України, відповідальність за катування може варіюватися від 12 до 15 років позбавлення волі (ст. 127 КК України) або від трьох до восьми років позбавлення волі (ст. 373 КК України).

На сьогодні умови утримання осіб в ізоляторах тимчасового тримання регулюють два документи, а саме: наказ Служби безпеки України (СБУ) «Про затвердження Інструкції про порядок тримання осіб у спеціально відведених місцях для тимчасового тримання (ізоляторах тимчасового тримання) Служби безпеки України» від 26 липня 2008 року № 589 [12] та наказ МВС України «Про затвердження Правил внутрішнього

розпорядку в ізоляторах тимчасового утримання органів внутрішніх справ України» від 2 грудня 2008 року № 638 [13].

Зазначені документи містять низку положень, зокрема щодо необхідності первинного медичного огляду затриманої та взятої під варту особи, санітарного оброблення, а також проведення флюорографічного дослідження. У наказі МВС України зауважено, що дії працівників поліції несумісні з тортурами або іншими формами нелюдського поводження і жодні обставини не можуть бути виправданням для застосування тортур чи інших жорстоких дій (п. 2.2). Тут передбачено вимоги стосовно площі приміщень – не менше 4 м² на особу, а для вагітних жінок та жінок, які мають при собі дітей, – 7 м² корисної площі на особу [12].

Положення п. 2.4 наказу СБУ є дещо сумнівним з огляду на європейські стандарти. Так, у документі зазначено: «Для забезпечення безперервного нагляду за поведінкою осіб, яких тримають під вартою, освітлення камер здійснюють із настанням темряви й до світанку». У п. 2.6 цього наказу зафіксовано випадки виведення затриманих і взятих під варту осіб із камер, у тому числі до туалетної кімнати (за відсутності камер в санвузлі). Натомість у п. 2.7 наголошено, що з 22⁰⁰ до 06⁰⁰ для таких потреб виведення не передбачене. Окрім цього, у п. 11.9 ідеться, що «заборонено застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та неповнолітніх, крім випадків учинення ними групового нападу, що загрожує життю або здоров'ю співробітників ізолятора, інших осіб або збройного опору; завдавати ударів гумовою палицею по голові, шиї, ключичній області, животу, статевих органах» [13].

Це положення є неоднозначним. Наприклад, у справі «Яковенко проти України» суд взяв до уваги те, що «умови для сну в камері, серед іншого, погіршувало постійне освітлення. Позбавлення заявника сну внаслідок цього було для нього, вочевидь, тяжким фізичним і психічним тягарем» [14].

У ст. 11 Кримінального процесуального кодексу (КПК) України закріплено право людини на повагу до її гідності в кримінальному провадженні. Ця кримінально-процесуальна норма права стосується посадових осіб, які є стороною кримінального провадження на різних етапах дослідження об'єктивної складової кримінального правопорушення. Вона на

законодавчому рівні забороняє цим особам зловживати своїми владними повноваженнями.

У чинній редакції КПК України передбачено два основні види затримання особи: по-перше, на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу, що передбачено ст. 187–191 КПК України; по-друге, на підставі та в порядку, визначених ст. 207–208 КПК України, без ухвали слідчого судді, суду. Затримання особи, відповідно до ст. 131, 176 КПК України, є одним із видів заходів забезпечення кримінального провадження та тимчасовим запобіжним заходом.

Відповідно до ст. 188–191 КПК України, підозрюваного (обвинувачений) може бути затримано на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу для участі в судовому засіданні щодо розгляду клопотання слідчого, прокурора про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Слід зауважити, що на практиці затримання особи здебільшого передбачає подальше взяття її під варту. Згідно зі ст. 176 КПК України, взяття під варту є одним із запобіжних заходів, які можуть бути застосовані слідчим суддею, судом за клопотанням слідчого, прокурора. Водночас у ст. 183 цього Кодексу встановлено, що тримання під вартою є винятковим запобіжним заходом, який застосовують лише в разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти передбаченим ст. 177 КПК ризикам [15].

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ 7 лютого 2014 року прийняв Узагальнення судової практики щодо розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, де визначено підстави для застосування заходів забезпечення кримінального провадження, а саме: існування обґрунтованої підозри щодо вчинення кримінального правопорушення такого ступеня тяжкості, що може бути підставою для застосування заходів забезпечення кримінального провадження; потреби досудового розслідування виправдовують такий ступінь втручання в права та свободи особи, про який ідеться в клопотанні слідчого, прокурора; може бути виконане завдання, для реалізації якого слідчий, прокурор звертається з клопотанням [16].

У цьому контексті варта уваги позиція відомого письменника-публіциста О. І. Солженіцина, який у своїх працях писав:

«Арешт – це сліпучий спалах та удар, від яких теперішнє зміщується в минуле, а неможливе стає повноправним теперішнім» [17]. Щоб таке ганебне «неможливе» не стало реальністю, необхідно впроваджувати європейські стандарти дотримання прав людини, зокрема права на гідне ставлення та належний контроль за дотриманням і захистом прав людини.

З огляду на зазначене, пропонуємо вдосконалити й доповнити закріплені у відповідних нормативно-правових джерелах керівні принципи застосування стандартів ефективного розслідування фактів жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження, додавши до їх переліку такі принципи:

1) абсолютна заборона жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження;

2) сприяння ефективному розслідуванню й доступу до засобів розслідування;

3) обов'язок держави забезпечити функціонування чіткої системи механізмів і процедур, через яку можуть надходити повідомлення про підозри, ознаки й докази жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження;

4) фундаментальні гарантії, здатні убезпечити від жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження;

5) право повідомлення третьої сторони про затримання особи мати доступ до адвоката, а також до лікаря, що є особливо важливими для збирання доказів і передавання інформації про жорстоке, нелюдське або таке, що принижує гідність людини, поводження;

6) ретельне ведення досьє тримання осіб під вартою, що є суттєво важливим для передання інформації та доказів стосовно жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження.

Кожна затримана особа має ефективно використовувати можливості, передбачені її правами, зокрема знати й усвідомлювати їх зміст від початку затримання. Водночас уповноважена на затримання особа повинна мати належний рівень правосвідомості, уміти доступно роз'яснити вказані права та в жодному разі не порушувати їх.

Здійснений аналіз положень Конституції України та інших нормативно-правових актів матеріального й процесуального права стосовно заборони катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність людини, поводження чи покарання, а також міжнародно-правових актів у цій сфері дає змогу дійти висновку, що на конституційному рівні в загальному вигляді відображено наявні європейські та міжнародні стандарти. Натомість на рівні галузевого національного законодавства деталізовано й конкретизовано види та способи такої заборони, відповідні права й обов'язки спеціально уповноважених органів і посадових осіб.

Таким чином, на підставі вивчення національної правотворчої та правозастосовної практики у сфері абсолютної заборони катувань і нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження або покарання, можна констатувати доцільність проведення подальших усебічних, об'єктивних досліджень з метою реального вдосконалення інституту прав і свобод людини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>. – Назва з екрана.
2. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш та ін. – 2-ге вид. – Харків : Право, 2011. – 1128 с.
3. Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс] : міжнар. док. від 10 груд. 1948 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015. – Назва з екрана.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс] : міжнар. док. від 16 груд. 1966 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043. – Назва з екрана.
5. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання [Електронний ресурс] : міжнар. док. від 10 груд. 1984 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/995_085. – Назва з екрана.
6. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] : міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/995_004. – Назва з екрана.
7. Імплементация міжнародних стандартів у сфері запобігання неналежному поводженню в діяльність органів кримінальної юстиції України / [автор. кол.: М. Гнатівський, Ю. Белоусов, С. Швець та ін.] ; за заг. ред. Ю. Белоусова. – Київ : Фенікс, 2016. – 189 с.

8. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 16 січ. 2003 р. № 435-IV. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>. – Назва з екрана.

9. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / за заг. ред. О. М. Литвинова ; наук. ред. О. М. Бандурка. – Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. – 572 с.

10. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 7-ме вид., переробл. та доповн. – Київ : Юрид. думка, 2010. – 1288 с.

11. Застосування в Україні європейських стандартів протидії жорсткому поводженню і безкарності : наук.-практ. посіб. / Н. М. Ахтирська, В. В. Касько, Б. А. Маланчук та ін. ; за заг. ред. В. Т. Маляренка. – Київ : К.І.С, 2011. – 320 с.

12. Про затвердження Інструкції про порядок тримання осіб у спеціально відведених місцях для тимчасового тримання (ізоляторах тимчасового тримання) Служби безпеки України [Електронний ресурс] : наказ Служби безпеки України від 26 лип. 2008 р. № 589. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1013-08>. – Назва з екрана.

13. Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку в ізоляторах тимчасового тримання органів внутрішніх справ України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 2 груд. 2008 р. № 638. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0137-09>. – Назва з екрана.

14. Справа «Яковенко проти України» (заява № 15825/06) [Електронний ресурс] : рішення Європейського суду з прав людини від 25 січ. 2007 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_438. – Назва з екрана.

15. Кримінальний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрана.

16. Про узагальнення судової практики розгляду слідчим суддею клопотань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження [Електронний ресурс] : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 7 лют. 2014 р. № 4. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-14>. – Назва з екрана.

17. Солженицын А. Из-под глыб (к 95-летию со дня рождения) / А. Солженицын. – М. : Рус. путь, 2013. – 372 с.

REFERENCES

1. *Konstytutsiia Ukrainy: vid 28 cherv. 1996 r. No. 254k/96-VR [Constitution of Ukraine from June 28, 1996, No. 254k/96-VR]*. (n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr> [in Ukrainian].

2. Petryshyn, O.V., & Barabash, Yu.H. (et al.). (2011). *Konstytutsiia Ukrainy. Naukovo-praktychnyi komentar [Constitution of Ukraine. Scientific and practical commentary]* (2nd ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

3. *Zahalna deklaratsiia prav liudyny: vid 10 hrud. 1948 r. [Universal Declaration of Human Rights from December 1, 1948]*. (n.d.). zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015 [in Ukrainian].

4. *Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava: vid 16 hrud. 1966 r. [International Covenant on Civil and Political Rights from December 16, 1966]*. (n.d.).

zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043 [in Ukrainian].

5. Konventsiiia proty katuvan ta inshykh zhorstokykh, neliudskykh abo takykh, shcho prynyzhuiut hdnist, vydiv povodzhennia i pokarannia: vid 10 hrud. 1984 r. [Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment from December 10, 1984]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/995_085 [in Ukrainian].

6. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod: vid 4 lystop. 1950 r. [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms from November 4, 1980]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon3.rada.gov.ua/laws/card/995_004 [in Ukrainian].

7. Hnatovskyi, M., Bielousov, Yu., & Shvets, S. (et al.). (2016). *Implementatsiia mizhnarodnykh standartiv u sferi zapobihannia nenalezhnomu povodzhenniu v diialnist orhaniv kryminalnoi yustytzii Ukrainy* [Implementation of International Standards in the Field of Prevention of Malpractice in the Activities of the Criminal Justice Institutions of Ukraine]. Yu. Bielousov (Eds.). Kyiv: Feniks [in Ukrainian].

8. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: vid 16 sich. 2003 r. No. 435-IV [The Civil Code of Ukraine from January 16, 2003, No. 435-IV]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

9. Lytvynov, O.M., & Bandurka, O.M. (Eds.). (2011). *Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna* [Criminal Law of Ukraine. Special part]. Kharkiv: Kharkiv. nats. un-t vnutr.sprav [in Ukrainian].

10. Melnyk, M.I., & Khavroniuk, M.I. (Ed.). (2010). *Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy* [Scientific and Practical Commentary of the Criminal Code of Ukraine] (7th ed., rev.). Kyiv: Yuryd. dumka [in Ukrainian].

11. Akhtyrskya, N.M., Kasko, V.V., & Malanchuk, B.A. (et al.). (2011). *Zastosuvannia v Ukraini yevropeyskykh standartiv protydii zhorstokomu povodzhenniu i bezkarnosti* [Application in Ukraine of European standards for combating ill-treatment and impunity]. V.T. Maliarenko (Eds.). Kyiv: K.I.S [in Ukrainian].

12. Nakaz Sluzhby bezpeky Ukrainy pro zatverdzhennia Instruksii pro poriadok trymannia osib u spetsialno vidvedenykh mistsiakh dlia tymchasovoho trymannia (izoliatorakh tymchasovoho trymannia) Sluzhby bezpeky Ukrainy: vid 26 lyp. 2008 r. No. 589 [Order of the Security Service of Ukraine on approval of the Instruction on the order of keeping persons in specially designated places for temporary detention (temporary detention isolators) of the Security Service of Ukraine from 26 July, 2008, No. 589]. (n.d.). *zakon0.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1013-08> [in Ukrainian].

13. Nakaz MVS Ukrainy pro zatverdzhennia Pravyl vnutrishnoho rozporiadku v izoliatorakh tymchasovoho trymannia orhaniv vnutrishnykh sprav Ukrainy: vid 2 hrud. 2008 r. No. 638 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine on the approval of the Rules of Internal Order in the temporary detention of the bodies of internal affairs of Ukraine from December 2, 2008, No. 638]. (n.d.). *zakon3.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0137-09> [in Ukrainian].

14. Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny Sprava Yakovenko proty Ukrainy (zaiava No. 15825/06): vid 25 sich. 2007 r. [Judgment of the European Court of Human Rights Case against Yakovenko Ukraine (application No. 15825/06) from January 25, 2007]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/974_438 [in Ukrainian].

15. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [The Criminal Procedural Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.).

zakon2.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].

16. Postanova Plenumu Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozhladu tsyvilnykh i kryminalnykh sprav pro uzahalnennia sudovoi praktyky rozhladu slidchym suddeiu klopotan pro zastosuvannia zakhodiv zabezpechennia kryminalnogo provadzhennia: vid 7 liut. 2014 r. No. 4 [Resolution of the Plenum of the Highest specialized court of Ukraine on the consideration of civil and criminal cases on the generalization of judicial practice by the investigating judge regarding applications for the enforcement of criminal proceedings from February 7, 2014, No. 4]. (n.d.). zakon3.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0004740-14> [in Ukrainian].

17. Soljenitsyn, A. (2013). Iz-pod glyb (k 95-letiiu so dnia rojdeniia) [From under the blocks (on the 95th anniversary of his birth)]. Moscow: Rus. put [in Russian].

Стаття надійшла до редколегії 21.11.2017

Heorzhy V. – *Postgraduate Student of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine*

The Sources of Regulation and the Essence of Prohibition of Torture, Hard, Inhuman or Degrading the Dignity of the Person Treatment or Punishment

The article is devoted to study of particular aspects of the interaction of the Constitution with other laws in the state regulation and realization of human rights from torture, cruel, inhuman or such that humiliates human dignity and punishment.

In the present, on the part of state bodies of executive power unfortunately very often violated the rights of person and of the citizen in relation to torture, cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

You can determine that a lot of people suffers from arbitrariness of the authorities, officials and first of all would have to seek the assistance of the public authorities but note the weak awareness of the constitutional rights of people and citizens and the ways of their protection, realtec.

This can be explained by the lack of proper knowledge, lack of awareness of citizens in the field of constitutional law and existing legislation, weak state policy with respect to information regarding constitutional rights and freedoms of man and a low level of legal culture of the ordinary citizen.

Analyzing the issues regarding the above stated, we highlight the range of problems that exist in law in relation to torture or cruel, inhuman or such that humiliates human dignity and punishment. We believe that in the future, this article may be one of the arguments for improving the implementation and regulation of the current legislation of Ukraine, in the direction of human rights protection from torture...

At the time of writing, considerable attention is given to explain the features and differences of Constitutional law from a procedural and procedural rules. It should be noted that the substantive and procedural rules of law are closely connected with the Constitutional right of Ukraine and Supplement each other.

The article is devoted to the study of the provisions of the Constitution of Ukraine, other regulatory legal acts of the material and procedural law regarding the prohibition of torture, cruel, inhuman or degrading the dignity of the person, treatment or punishment. Particular attention is paid to existing international law acts in this field, matching them to the applicable national legislation.

The purpose of this article is to determine the nature and essence of human rights in the context of torture, cruel, inhuman or degrading treatment or punishment and reflection in the legislative acts of Ukraine.

Keywords: Constitution of Ukraine, substantive law, procedural law, torture, dignity, and cruel inhuman treatment, punishment.